

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Notæ In Notas Willelmi Wendrockii Ad Ludovici Montaltii
Litteras, Et In Disquisitiones Pauli Irenæi Inustæ**

Fabri, Honoré

Coloniæ, 1659

In quintam Epistolam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39536

In quintam Epistolam.

N O T A I.

S I V E

Dissertatio Theologica de Probabilitate.

S E C T I O I.

Controversiæ status exponitur.

§. I.

Cavilli Jesuitarum, laus Parochorum.

Cavilli Janseniani toti orbi Christiano innouerunt: Annatus aureo suo libello, illos palam fecit. Cur ergo Cavillos Jesuitis attribuis? * an fortè calami error est? vel amanuensis? vel typographi? Cavillationes Jesuitarum scripsisti. *Jansenistarum* scribere voluisti; debuisti saltem. Sint ergo tibi Cavillationes tuæ: & ne id deinceps Jesuitis affingas, quod Jansenistis jure competit. Quid enim aliud aliquot ab hinc annis Jansenistæ vestri gesserunt? libros edunt, quæ prosâ, quæ versu: operas & præla fatigant: calumnias & rumores spargunt adversus Jesuitas: Sorbonam, Galliam, totam ferè Europam factionibus, tumultibus, conspirationibus suis agitant: nihil ferè iis inaccessum, nihil intentatum, quæ vi, quæ dolo: nullum lapidem non movent, ut res illis pro votis succedat; id est, ut errores suos defendant, & Jesuitis, quos immortali odio

* Pag. 73. & 74.

odio prosequuntur, populorum odium, Episcoporum invidiam, Primatum suspicionem concilient. Vis unico verbo dicam, & cuncta in brevem summam redigam? perpetuò cavillantur.

Dicis tamen Jesuitas cavillari, dum suam de probabilitate sententiam exponunt, eamque *variis occultant restrictionibus*; in hanc rem, citas imposturam 20. Quid porro ibi legis? Suarez disp. 12. de bonit. & malit. illam opinionem vult esse probabilem, quæ nec Ecclesiæ Catholicæ sensui, nec communi omnium repugnat, & tum ratione, tum auctoritate omni exceptione majore nititur. Quid in his quæso cavillationis, quid occulti, quid ambigui? Et tamen cavillos vocas. Nisi cœcutias, mi homo, & tu ipsemet cavillêris; nullus unquam cœcutiit, nec cavillatus est.

Quænam porro illa sunt perversissima confectaria à Jesuitis audacissimè defensa? Pro his citas impost. 21. & 23. Ad pœnam libri. quid eo loco legis? ex duabus opinionibus probabilibus minùs probabilem, & minùs tutam amplecti licet: pro quo Duvallius, Gamachæus, S. Antoninus, exscriptis locis fideliter citantur. Supra centum auctores, pro hac sententia, si ita jubeas, adducam. Perge porro: Confessarius deposita opinione probabili, quam tenet, sequi potest oppositam probabilem sui pœnitentis: pro quo quadraginta sex auctores citantur. Et hæc perversissima confectaria vocas? cur nova nomina rebus imponis? bonum malum, & malum bonum vocas. Dam-natos errores Janseniani nobis obtrudunt; & inconcussa divinæ fidei dogmata intolerantiùs jactas: Morales Theologi propositiones adducunt probabilissimas; tu verò errores, hæreses, perversa confectaria clamas.

Tum

Tum in Parochorum Parisiensium laudes effusus,
 * quorum scilicet pietatem, eruditionem & singu-
 larem in detegendis erroribus (: adde sis, in affin-
 gendis calumniis :) illustranda veritate (: dic obscu-
 randa :) & evolvendis hujus quæstionis nodis (: lon-
 gè meliùs, involvendis & implicandis :) industriam
 mirabiliter exaggeras : pro re bene gesta, de re Chri-
 stiana bene meritis triumphum adornas. Quid porro
 illud ? geminam, inquis, actionum humanarum normam,
 divinam legem & rectam conscientiam à Casuistis ever-
 sam restituerunt, hoc duplici dogmate Catholico :
 Primum est, opinionem probabilem falsam in jure na-
 turali à peccato non liberare : Alterum, ex probabilium
 opinionum conflictu, tutiorem & probabiliorem partem cli-
 gendam.

Egregiam verò laudem Willelme optimis Pa-
 rochis, non sine contumelia tribuis. malim pro-
 fectò à te vituperari, quàm laudari : malim esse
 Jesuita, quem convitiis, quàm Parochus, quem
 similibus elogiis cumules : nempe Jesuitarum sa-
 nam doctrinam, religiosos mores, & ardentissi-
 mum, quo ipsi ducuntur, procurandæ hominum
 salutis studium vituperas ; Parochorum verò in-
 quam factionem, manifestam ad Jesuitas opprimen-
 dos conspirationem, & quod pejus est, crassissi-
 mos errores, & placita heterodoxa impensè laudas.
 Geminam, inquis, humanarum actionum normam,
 legem scilicet divinam, & rectam conscientiam restitue-
 runt. Ubi verò lex positiva ? ubi sacri Canones ? ubi
 Decretales, & Apostolicæ Constitutiones ? ubi Con-
 cilia ? ubi sancta Sedes ? Gemina illa norma à neoteri-
 cis sectatoribus ultrò admittitur : quid ergo inter vos
 discriminis intercedit ?

At si fortè in prima illa, scilicet in lege divina
 * Pag. 74. aliquid

aliquid dubii vel ambigui suboriatur; quid opus facto? Altera regula, inquis, consulenda restat, conscientia recta. Nempe lex illa cordis, ille spiritus interior, utique Calvinianus: eò Moralis vestræ analysis reducitur, ut ex iis, quæ paulò post dicam, perspicuum fiet.

Præterea, pro indubitato fidei dogmate primum illud habes. *Lutherana* quidem & *Janseniana* addere poteras, sed non *Catholica*. Deliras opinor, & somnias Wendrocki: Montaltii Litteræ te ad insaniam redigunt. Opinio probabilis falsa peccato non eximit? error tamen inculpatus scilicet, & ignorantia invincibilis eximit; quod nemo neget, nisi hæreticus, aut Jansenianus, ut jam suprà breviter inculcatum est: potiori ergo jure opinio probabilis, quantumvis falsa. Tu verò, dum oppositum adstruis, ignorantiam tuam, non invincibilem, sed incredibilem palam facis. Quis enim nescit, multa esse ac ferè innumera, de quibus utrinque probabiliter tantum disputatur, utrum sint naturali jure vetita? Igitur quisquis aliquid istorum fecerit fide quantumvis bona, te judice peccabit; nempe reus delicti cujus periculum subit. Sed vide sis, ne, dum sic alterum injustè judicas, teipsum justè condemnes. Quid porro responsi dabis si in controversiis juris naturalis de restitutione facienda dubius quispiam te consulat? Si neges debere restitui, eris auctor retinendi rem alteri fortè debitam: si affirmes, geminam culpam contrahes: quia consulenti onus imponis fortè falsum, quod digito nolles attingere; & alter, quod sibi fortè non competit, injustè recipiet. undique igitur angustia. Alterum etiam pro dogmate fidei venditas; quod tamen vix opinio probabilis est, cum oppositum longè probabilius esse videatur. Utrumque fusè sectionibus sequenti-

quentibus explicas: tuis vestigiis insistam, non sine copioso tuorum errorum spicilegio.

Quàm porro in Parochos Parisienses injuriosus sis, quibus tam enormia, per calumniam, opinor, ultrò affingis; vix oratione complecti possum: nec ipsi (saltem hoc mihi facile persuadeo) restituendæ actionum humanarum normæ operam navant. Quid enim ad illos attinet? longè diversæ Provinciæ obnoxii sunt. Quæ ad sacros ritus pertinet, exhomologesim, sacram synaxim, extremam unctionem, Matrimonium, diversas benedictiones salis, aquæ, panis, ovorum, exorcismos, exequias, sepulturam, puerorum ac rudium institutionem in primis doctrinæ Christianæ elementis, aliæque id genus, quibus Curionum munia comprehenduntur; his, opinor, Parochi Parisienses vacant: non verò definiendis ac restituendis doctrinæ morum & fidei regulis. Et si qui fortè per ignorantiam, illud sibi munus arrogent, ac sese ingerant; suus erit haud dubiè vulgari parœmiæ locus: *Ne sutor ultra crepidam.*

S. II.

Quid sit opinio Probabilis.

DE opinione probabili, parum probabiliter hoc loco differis: * ut vel inde verisimile reputem, ignorantia potius quàm malitia te laborare. Tria Propositionum genera initio statim agnoscis, verarum scilicet, falsarum, & probabilium. Egregia sanè divisio, rudi etiam tyrone indigna. Quasi verò sententia probabilis, vera aut falsa non sit. Vis autem illam probabilem esse, cujus nec veritas, nec falsitas cer-

* Pag. 74. & 75.

tò percipitur. Quisquis ergo nihil penitus scit, innumeras habet probabiles sententias. Sic appositè ignorantiam à probabilitate non distinguis: in quo turpiter hallucinaris.

Nempe illa sententia probabilis est, quæ ratione probabili & gravi auctoritate nititur, & contra quam opposita etiam probabiliter refelluntur: equidem illius veritas aut falsitas certò non constat: multa enim sunt, quæ mentis humanæ oculus perspicuè non penetrat; appulsum tamen probabilis veritatis lumen omninò sufficit, ut mens probabilem assensum præbeat, cum aliqua licèt formidine conjunctum. Quòd autem multi, ut dicis, pro certis nonnulla venditent, quæ ne probabilia quidem, aut vicissim pro improbabilibus, quæ alioquin certa sunt; id paralogismo & nativæ hominum hallucinationi tribuendum: item quod uni probabile videatur illud ipsum, quod alius improbabile reputat, vel negligentia, vel diligentia utriusque est. Nimirum sæpè accidit, ut vel ratio, vel solutio argumenti uni veniat in mentem, non verò alteri.

Neque id quod sub finem asseris, veritati consentaneum est; idèò *, scilicet, *quidque tantum probabile judicari, quia veritas ignoratur*. Melius dixisses, illud esse probabile; quod probabilis duntaxat ratio persuadet: illa porrò ratio probabilis censetur, quæ ita mentem ad prudentem assensum movet, ut non necessariò trahat seu rapiat, sed liberum ei dissensum relinquat. Illud demùm *probabile in moribus* esse subnectis, *quod tale videtur doctis, piis & acutis*. Locum extrinsecum duntaxat adhibes, ab auctoritate petitum: sed cur illud *acutis* tertio loco subnectis? Quasi verò solidum ingenium hac in parte non sit acuto anteponendum. Cæterum Willelme hinc tuam fidem imploro, putasne

* Pag. 75.

Jansenistas Jesuitis doctiores esse, aut magis pios, quibus scilicet in sententiis probabilibus definiendis, majorem populus fidem habere debeat? Id tibi fortè arrogas. Agedum, doctiores illos, ut producas, velim. Appellabis statim Jansenium, Sancygiranium, Arnaldum, auctores scilicet à S. Sede damnatos: Jesuitæ mille præstantiores pro tribus illis adducent.

S E C T I O I I.

De I. Probabilistarum axioma.

*Probabilem omnem opinionem etiam falsam,
& Legi Divinæ contrariam, à peccato
coram Deo excusare.*

§. I.

Ejus falsitas ex S. Thoma demonstratur.

UT probes auctoritate Doctoris Angelici, erroneum illud axioma Parochorum Parisiensium, scilicet opinionem probabilem falsam in jure naturali neminem peccato penitus eximere; primum locum adducis, ex quodlib. 8. art. 13. sed perperam omninò: * si enim aliquis adhibet diligentiam, inquirens, an habere plures præbendas sit licitum, nec invenit aliquid, quod ipsum moveat, ad hoc, quod sit illicitum, ergo videtur, quod sine peccato plures possit præbendas habere. At fieri potest, ut sit contra legem divinam, habere plures præbendas: igitur non peccabit, licet per ignorantiam contra legem divinam faciat: igitur peccat, quando hæc ignorantia est crassa, affectata, cum dubio conjun-

* Pag. 76. & 77.

D   cta:

cta: qui enim dubiùs de peccato aliquid agit, haud dubiè peccat. Sic enim concludit S. Thomas: *Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem* (ne scilicet peccatum inlit:) *inducitur, & sic non peccat*: licèt id faciat, quod materiale peccatum est. Poteratne adduci textus magis expressus, ut principium illud erroneum confutaretur? hunc tamen impudenter adducis pro illius confirmatione: & nihil, ut dicis, loco illo planius, nihil evidentius.

Alium locum quodlib. 9. art. 15. describis, ubi hæc habet S. Doctor: *Error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licèt fortè à tanto*. Loquitur S. Doctor de errore crasso, & affectato, non verò de invincibili. Idem prorsus repono ad tertium textum, quodlib. 3. art. 10. Vbi legitur: *Nullus excusatur si sequatur opinionem erroneam alicujus Magistri*: Erroneam scilicet, affectatè, crassè, non verò invincibiliter; ut patet ex primo textu citato. Sic profectò Jansenius vester Augustinum citat pro suorum errorum confirmatione, ut ab aliis demonstratum,

S. I I.

Idem Probatur ex Scriptura & Patribus.

STatim vocem illam à Parisiensibus Parochis allatam intonas: *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*. Igitur inquis, qui sequitur opinionem probabilem falsam, in foveam corruet. * O subtilem & acutum Logicum! Quasi verò ignorantia, vel cæcitas affectata & voluntaria, quæ revera Pharisei tenebantur, opinionem probabilem faciat. Quis Tyro

* Pag. 77.

tam supinè peccaret? cæcitas affectata errorem facit, vel opinionem erroneam affectatam: quantum hæc à probabili discrepet, quis, amabo, ignoret, non Theologus, sed rudis & novitijs Theologiæ candidatus? Adducis alium locum, quem & ipsi Parochi protulerunt: *Est via, quæ videtur homini recta, & novissima illius ducunt ad mortem.* Videtur, inquam, per ignorantiam, crassam & voluntariam, non verò inculpata & invincibilem.

Hic fateris ultrò, opinionem probabilem falsam ab erronea non differre. In quo sanè turpiter erras. Nani erronea probabili ratione non nititur, sed communi Ecclesiæ testimonio repugnat: hinc opposita certa est. Quis hoc de probabili dicat? erras, inquam, Willelme, non tamen inculpato errore, quia doceri non vis. Sed, iniquis, sunt quidam errores, qui difficilius & à paucioribus deprehenduntur, & hi vulgò probabiles opiniones censentur. Vah stultum caput! quinam sunt illi pauciores? Jansenistas intelligis. Sed quis eos Judices constituit in re morum & fidei? Ad Ecclesiam, mi homo, non Portus-regalis, sed Romanam, ad Sanctam Petri Sedem, pro his judiciis veniendum est. Sed illam horretis, quæ vos erroresque vestros diro anathemate perculit.

* Quod subnectis de repudio, ignorantiam tuam luculenter demonstrat. dicis enim nunquam repudium Judæis licuisse, & hoc constanti Patrum traditione constare. Sic imponis, Willelme, ignaris & simplicioribus. Quis enim nescit, indissolubile matrimonii vinculum divina lege initio fuisse institutum; in hac deinde per Moysen Dei jussu, ad majus malum vitandum, fuisse dispensatum (sic enim vocant), id est, indultum, ut hoc vinculum propter graves aliquas causas dissolvi posset: ac demùm à Christo

nova lege, indultum illud repudii abrogatum ac revocatum fuisse. Ita D. Thomas, Scotus, Durandus, Paludanus in 4. dist. 33. aliique ferè innumeri. Sed hos fortasse Casuistis aggregasti: nec eorum calculos numeras.

Tertulliani locus de spectac. cap. 20. ad rem non facit. Quis enim illud excuset, quod Deus damnat? at quod usum & praxim opinionum verè probabilium Deus unquam damnarit, nemo hactenus probavit. Idem dico de Augustini loco homil. 12. perperam enim homo promittit, quod non promisit Deus. homo enim falli & fallere potest; si tamen illum excipiamus, qui Dei nomine, cuius vices agit in terris, ex Cathedra Petri, toti Ecclesiæ oracula fundit.

Ad Bernardi locum venio lib. de præcept. & disp. cap. 14. * *Quod à nesciente fit, inquit, & bonum, prorsus condemnat intentio prava, & malum non penitus excusat recta. . . Licet leviùs admodum peccetur, ubi sana intentione, sola reprehensibilis actio foris apparet. Quorsum hæc Willelme? quia ibi non est peccatum, ubi non est voluntarium ac liberum; si nihil est prorsus voluntarii, nihil relinquitur peccati; hujus tamen leve saltem aliquid est, si aliquid voluntarii insit. hoc ipsum est, quod Theologi & Casuistæ dicunt; ad peccatum grave, lethale scilicet, plenam deliberationem requiri; ad leve, quod vulgò veniale vocant, semiplenam sufficere: hinc primi motus non imputantur ad culpam, quia libertatis usum præveniunt. Sed bonus sum, qui tecum de rebus Theologicis ago; quarum te ignarum, & imperitum esse, comperitum est.*

* *Pag. 79.*

§. III.

§. III.

Theologicis argumentis convellitur probabilitatis commentum.

AD tuas tandem rationes venio, quibus superba principiorum nomina temerè arrogas, ex Theologiæ scilicet Sancygiranæ, & Scripturæ scilicet Jansenianæ, sacris & hucusque inaccessis aditis, si superis placet, erutas. Sic igitur ratiocinaris: * sine gratia, nullum opus bonum fieri potest: numquam gratia est sine cognitione veritatis: & nunquam veritas cum opinione probabili falsa; igitur ex opinione probabili falsa, bonum opus fieri nequit; immò cum eadem peccatum semper conjunctum est; quia sine divina gratia nullum opus bonum fieri potest. Et hoc principium tuæ demonstrationis vocas.

Credideras fortè, vel nos esse totidem stipites, vel nunquam fore, ut tua lucubratio in manus nostras veniret. Sed relegamus, quæso, tua vestigia: nullum opus bonum, inquis, sine gratia fieri potest. At, opus bonum naturali bonitate, quod scilicet ad salutem nihil conferat, contra Jansenium & Bajum, à Doctoribus Catholicis, sine gratia fieri posse, habemus. Illa igitur propositio, quam aliis præmittis, falsa est. Sed pergis: nunquam est gratia, sine cognitione veritatis, quam in animum semper immittit, ut & charitatis ardorem. Hæc etiam falsa est: nam gratia actualis, de qua hoc loco agitur, cum habituali, ut vocant, sæpè ac sæpius non est conjuncta; igitur nec cum charitatis ardore. Prætereà gratia, quæ ad recipiendam fidem nos movet,

* Pag. 80.

D 3

cum

cum divina fide non semper conjuncta est. Denique quod ignorantia inculcata cum divina gratia, tum habituali, tum actuali stare non possit, supponis quidem, sed non probas: neque mirum, cum erroneum sit. Et hoc Tridentino affingis? Restat igitur, falsum esse, quod inde concludis, scilicet ex opinione probabili bonum opus fieri non posse. Falsum etiam, quod subnectis, omne opus malum esse, quod sine divina gratia fiat. Nempe vel indifferens, vel etiam bonum bonitate illa naturali esse potest. Illud porro quod adducis, sine Spiritu Sancto nihil esse innoxium, cum Ecclesia canat, *sine tuo numine, nihil est in homine, nihil est innoxium*; malè accipis. Sensus est, sine Spiritus Sancti auxilio hominem à peccato abstinere non posse. Et sic miserè ludis, magnumque agis Theologum.

Secundo loco sic ratiocinaris: peccatum est factum, dictum, concupitum, contra legem æternam (legem humanam facile omittis;) sed opinio probabilis falsa ab æterna lege diffidet; igitur peccat qui illam sequitur. Vix me teneo, quin te ex Theologorum albo expungam. quid enim quæso illud est, *factum*, vel *dictum contra legem Dei*? dic age Wendrocki: hujus artis haud imperitus, erit fortè quod nos doceas. Illud est, opinor, quo lex Dei violatur. v. g. lex divina mendacium & calumniam vetat: dum mentiris Willelme, & calumniaris, legem æternam violas. At quæ lex vetat propositiones probabiles, earumque usum proscribit? nulla prorsus. Igitur opinio probabilis vel ejus usus non est factum, concupitum contra legem æternam; igitur peccatum non est. Nec à justitiæ regula opinio probabilis desciscit, nec à Deo, qui justitia est,

animum

animum avocat, nec bonæ voluntati repugnat, cum quâ ignorantia invincibilis societatem inire potest: & licet voluntatis bonitas ex lege æterna pendeat; non tamen, ut dicis, opinio probabilis etiam falsa, cum lege æterna pugnat. Loca illa, quæ * adducis; *justus ex fide vivit, & quod non est ex fide peccatum est*, ab auctoribus in bono & Catholico sensu explicantur: tu vide sis.

Sed quis non miretur, hominem mille scatentem erroribus, iisque crassis & affectatis in opiniones probabiles tam acriter invehi? In multis urgere possem: hoc unum præ cæteris occurrit. Ad sacram synaxim lethali culpa inquinatus accedere non debet, ut constet ex Tridentino & communi Ecclesiæ usu. Cum eò accedis, Willelme, an certò scis, te nulla mortali noxa teneri? minimè verò: hoc enim nemo scit: igitur probabiliter duntaxat tenes. Cur igitur in aliis damnas, quod tu ipse admittis? nugas tuas referre pudet, sed quandoquidem errata tua emendo, facere non possum, quin ea notem.

† Deinde eundem errorem tuum ex eo confirmas, quòd *Christus sit Veritas*, quòd *Deum adoremus in spiritu & veritate*, quòd *omnes viæ Domini veritas*, quòd *Christus miserit spiritum Veritatis*, quòd opus bonum sit opus lucis, quòd *sermo Christi judicaturus sit homines in novissimo die*, quòd sint peccata ignorantiae, quæ damnabilis est omnibus adultis, si est juris naturalis. Quid porrò ex his concludis? probabilem opinionem, si falsam esse contingat, non excusare. Profectò consequentiæ vim non capio; nec illa mihi probabilis est; ne dum evidens & certa. Quis enim neget, Christum esse *Veritatem*, id est, Veritatis Doctorem, à quo veram fidei & morum

D 4

doctri-

* Pag. 80. † Pag. 81.

doctrinam accipimus: at præter ea quæ certa fide tenemus, quis neget alia multa esse quæ nobis perspicua non sunt, tum in rebus Theologicis, tum in Moralibus? ac proinde probabiliter duntaxat de iis judicamus. Ita est, inquis; sed si id falsum esse contingat, quod verum probabiliter existimabam, illa me probabilitas nullatenus excusat. Igitur cum conscientia dubia operaris. Igitur etiam peccas, licet opinio illa, quam probabilem reputas, vera sit; quia prudenter dubitas, an falsa sit.

Adducta loca non difficilè explicantur, tu vide sis apud auctores, Annatum, Martinon, Stephanum Deschamps, aliosque ferè innumeros. Non admitto, inquis, eorum interpretationem. Nec illi tuam. In sensu Patrum, inquis, intelligo: illi quoque mentem Patrum se affecutos ajunt. ecce tibi litem. Sed quis Judex? Ecclesia inquis, cujus recto judicio Moralis Jesuitarum disciplina damnata est. Sed quænam est illa Ecclesia? Senonensis, Bellovacensis, Convenarum, Sanctorum Pauli vel Rochi? erras mi homo, erras. Ecclesiæ judicio stamus, sed Romanæ & Catholicæ, quæ doctrinam Jansenii damnavit, & Baii propositiones confixit, inter quas illa meritò censetur, quæ asserit, ignorantiam invincibilem non excusare; neque hanc unquam Gratianus, Augustinus, Christus; à peccato liberare negarunt ut à citatis auctoribus demonstratum est.

Quæris demùm * ex Casuistis, utrum verè probabilem opinionem tutam esse certum sit? Utique, certum esse dicunt; & hoc in rebus Moralibus principium statuunt: illum operari prudenter, qui ex opinione verè probabili operatur. Ex probabiliore, inquis. Esto, nam hæc, duntaxat probabilis est, non certa, at lumine naturæ notum est, tutum esse, prudenter

* Pag. 82.

denter operari: immò hæc ex Scriptura & Patribus etiam habemus; & Christus prudentiam præ cæteris in servo fidei laudavit. Præterea Jesuitæ facile argumentum retorquebunt: & quærent ex te, utrum probabiliorem opinionem tutam & securam esse certum sit? Annuis, tutam esse. At fieri potest, ut etiam falsa sit: igitur ex tuis principiis tuta non est; igitur incertum an tuta sit. Tenendam tamen esse vis. Si verò dicas securitatem probabilem satis esse, ad hoc, ut quis prudenter operetur: idem quoque facile responderem ex præmissis Jesuitarum principiis, probabilem scilicet opinionem probabiliter tutam esse; quamquam certò tutam esse contendo: tutam autem appello, quæ peccatum excludit. Jam sumus ergò pares, si in probabili securitate sistamus. Sed eâ non contenti, ut dixi, certi sumus, sententiam in re morum verè probabilem, tutam esse; nisi aliud præceptum obstet, de quo infra: & hoc ipsum naturæ lumine notum esse contendo, nec oppositum, meo iudicio, cum rationabili fundamento teneri posse.

Hic porrò distinguunt auctores tutam formaliter, à tuta etiam materialiter; item tutiorem à probabiliore. Illa opinio est tuta formaliter, non verò materialiter, quam quis reverà probabilem putat, idque per inculpatam ignorantiam, licet reverà probabilis non sit. Quod autem fas sit eam sequi, vel eligere, vel ea uti, mihi certum videtur: alioqui ignorantia inculcata à peccato immunis non esset; quod sine aliquo errore dici nequit. Hinc fit, omnem opinionem verè probabilem, non modò formaliter, verum etiam materialiter tutam esse; id est illius usum, conclusa etiam ignorantia, ab omni culpa liberum esse: licet altera ex duabus tutior dici possit, quod scilicet tutius ac certiùs ad salutem conducat. sic, v. g.
post

post admissam lethalem noxam statim animum exhomologesi purgare, tutius est, quàm salutaris usum remedii differre; differre tamen per se tam excludit peccatum, quàm non differre: igitur, quantum ad hoc, utraque opinio æquè tuta est, tum formaliter tum materialiter. sed de his fusiùs infra.

S E C T I O I I I.

*Idem probabilitatis commentum quibusdam
ejus Consectariis evertitur.*

§. I.

Consectarium primum.

SI probabilis opinio sufficeret, frustra, inquis, homines cognitionem veritatis à Deo peterent; immo ipsa veritas fugienda esset, qua semel cognita oppositum non licet. Ita prorsus Janfenius, Calvino præeunte, docet, frustra divinam gratiam fufis ad Deum precibus peti, si gratia sufficiens nunquam deest. Quasi verò cognitio veritatis supernaturalis, non sit donum Dei, quod à Deo flagitare possimus; & multæ nobis cognitiones non desint, * ad salutem necessariæ, vel utiles, quas vult Deus, ut ab ipso petamus; & grave aliquando periculum non sit, ne culpando errore ducamur: ac proinde Deus exorandus, ut ab eo liberemur. adde alia ferè innumera, quæ, ut in via Domini rectè ambulemus, divini luminis appulsu cognoscere dumtaxat possumus. Quod subnectis, juxta hujus doctrinæ principia, *veritatem potius sugendam esse, & merè opinantium meliorem conditionem videri, quàm eorum, qui veri-*

* Pag. 83.

tatem

tatem certò cognoscunt; frivolum est, & puerile. Pariter ego dicerem, meliorem esse ebrii, vel delirantis conditionem, quàm hominis temperantis & sapientis; quia hic in multis peccare potest, quæ licet ille admittat, non peccat. Sic voluntatem Domini sciens, & non faciens, vapulabit multis, & paucis nesciens. Apage igitur plusquàm aniles nugas.

§. I I.

Confectarium secundum.

SI verum est, inquis, quod Escobarius dicit, duas opiniones probabiles oppositas ex æquo securas esse, frustra litigant Theologi, utrùm hoc, vel illud liceat; falluntur enim, qui negant licere. Argutulus videri vis, dùm adeò pueriliter exultas. Sed hæ bullæ facilè diffantur. Nam primò opiniones æquè probabiles, sunt æquè securæ formaliter; ut nemo negat, nisi fortè quis Jansenii de grege: si verò altera probabilior; sunt qui dicant, pauciores licet, teneri quempiam ad probabiliorem, atque adeò minùs probabilem tutam non esse; igitur non æquè tutam: qui verò illum negant teneri, minùs probabilem tutam esse dicunt; & inter hos aliqui minùs tutam: cùm enim, inquiunt, opinio probabilis, in re morali, sit probaliter tuta, quid mirum, si vel magis, vel minùs probabile sit, tutam esse? At dicendum mihi videtur omnem opinionem verè probabilem certò tutam esse; ita ut hæc sit universalis sententia: certum est, omnem opinionem verè probabilem tutam esse; nisi obstet, ut dixi, aliud præceptum; ac proinde æquè tutam: iminò cum
esse

esse tutam, sit tantum *peccatum excludere*; peccatum excludi non potest magis vel minus, quod scilicet in indivisibili positum est. Hinc eo ipso, quod aliqua opinio non est tuta, non est verè probabilis; & vicissim. quid sit autem opinio verè probabilis, infra dicam. Theologi ergo frustra non litigant, ut stultè garris: investigant enim, utra duarum sit probabilior; vel utrùm potius utraque sit probabilis. aliqui negant, id licere, quod est minus probabile; alii probabile putant, quempiam non teneri ad probabiliorrem partem. Verum hi admittere debent non modò probabile esse, verum etiam certum ad quamlibet probabiliorrem non teneri; alioqui si tantum probabile esset, *non teneri*, igitur falsum esse potest, *non teneri*: sit igitur falsum: igitur verum erit, *teneri*; igitur peccarent qui sententiam illam minus probabilem sequerentur, nisi fortè ignorantia inculcata intercedat; sed non peccant, ut hi Doctores fatentur: igitur non est verum, *teneri*: igitur certum *non teneri*. Nec obstat exemplum Medici, Judicis, & Sacramentorum Administri, qui rejecta minus probabili, probabiliorrem in sua quisque materia præferre tenentur: hæc enim obligatio à singulari præcepto petitur, quo Medicus salutem ægri, Iudex partium juri, Administer denique Sacramenti confectioni consulere tenentur.

Ad id porrò, quod addis, de opinione probabilis speculativè tantum, non practicè; dico breviter, quod res est: aliquas esse opiniones, quas non est certum, probabiles esse, sed valde incertum; hinc licet speculativè loquendo, utcumque probabiles dici possint, scilicet probabiliter; quia tamen maximum periculum est, ne sint improbables, ideò in praxi parum tutas esse constat; & cum verè probabilis tum speculativè, tum practicè, satis superque tuta sit, sequitur,

sequitur, illas non esse practicè probabiles, licèt aliquid præferant probabilitatis. Si hæc caperes Willelme, vel taceres: quod longè consultius esset, vel alia scriberes, quod ut facias, tibi auctor sum, ut scilicet perperam dicta retractes; dabis tamen operam, ut alios auctores consulas, & libros legas, quàm Parochorum Scripta, quæ hic compilasti: idem dico de libro Matthæi Homem, qui cum Theologus non sit, quod ultrò ipse fatetur, immò ne Philosophus quidem, in multis hallucinatus est; & verò non erat, quod in messem alienam falcem mitteret, ne sutor ultra crepidam.

§. III.

Consectarium tertium.

Sed apud Patres, inquis, hujus doctrinae ne vestigium quidem apparet. *

Ita Calvinus Patribus, præsertim Augustino suos errores affingit; ita Jansenius aliique hujus fursuris homines. Quasi verò Patres non supposuerint, humanis actionibus certam & evidentem cognitionem sæpè ac sæpius non prælucere. Pauca sunt, quæ certa fide tenemus; pauca in moralibus certa, si quædam universalia principia excipiam. Equidem certum est, Christianum ad jejunium teneri ex lege Ecclesiastica: infirmum non teneri, certum etiam est: nec etiam eum, qui propter laborem plus cibi postulat: an verò teneatur, qui minùs gravi infirmitate laborat, aut qui minorem operam labori suo impendit, incertum est; ac proinde disputatur, adductis utrimque rationibus probabilibus. Sic malum est, hominem occidere; non tamen malum, vim vi repellere.

* Pag. 83.

repellere, cum moderamine, ut ajunt, inculpatae tutelae: & utrumque certum: incertum verò, an liceat occidere ad justam bonorum defensionem; hoc etiam Theologi disputant. Nec dubium, quin Patres hanc doctrinam semper supposuerint, vel ipso naturae lumine notam. Non tamen propterea sanctus tremor ablegandus est, quem ipsi Patres prae se tulerunt. multa enim adhuc timenda restant, v. g. occasio peccandi, tentatio gravis, humana infirmitas, crassus error, ignorantia affectata, diaboli fraudes, aliaque id genus, quae sanctis etiam hominibus non parum justis tremoris incutiunt: nec quisquam scit, utrum amore, vel odio dignus sit. & haec justae sunt timoris causae.

§. IV.

Confectarium quartum.

FAcit, inquis, praedicta Probabilitatum doctrina, ut salutis via quotidie planior & facilior evadat; & hic cœcitatem, vanitatem & audaciam Casuistarum exaggeras, immò absurditatem, & impietatem, qua scilicet velint, his postremis temporibus facilius quam priscis, ad aeternam salutem perveniri.

* Aliquem appellare debueras, qui hoc dicat. Quod enim aliqua opinio modò probabiles sint, quae antè improbables erant, & vicissim, ut nemo negat, cum etiam novae indies demonstrationes prodeant: planiorem salutis viam non efficit; multa enim quotidie restringuntur, idque in omni fere argumenti genere. In re venerea, & Simonia de jure divino, Jesuitae omnes ne materiae quidem parvitatem agnoscunt. Quot novae Leges, & nova Decreta, quibus

* *Pag. 84.*

adstrin-

adstringimur, cum tamen ab iis majores nostri immunes essent? Quàm multa à Concilio Tridentino reformata atque restricta? Vno verbo, erunt fortè, qui salutis viam difficiliorem his temporibus esse arbitrentur: atque adeò dicere ausim, disciplinam morum à Jesuitis non modò non relaxatam, sed non mediocriter restrictam fuisse. Quàm multa enim Navarrus, Cajetanus, Sylvester, Fumus licita putarunt, quæ à Jesuitis licita esse negantur? Sed video finem, quem Jansenistæ sibi proponunt. Suave Christi jugum & onus leve invident hominum generi, cui, more Pharisaico, onera importabilia imponunt, quæ ipsi digito suo ne quidem movere velint.

§. V.

Confectarium quintum.

Hic etiam convitiari & nugari pergis; vis enim, ex illo probabilitatis fonte tam *horrenda*, tam *impia* prodiisse, quorum pars tum in Montaltii Litteris, tum in Parochorum Scriptis descripta fuit, pars verò pudore compressa. *

O misericordes & pudibundos homines! quidquid convitii, veneni, calumniæ, affingi, excogitari, spargi potuit, liberali & impudenti manu sparserunt; & parci ac pudenter videri volunt. Erras deinde cum dicis, ex privatis erroribus probabiles opiniones ortum duxisse; quasi verò erroris tenebræ pariant lumen, probabilis saltem veritatis. In hoc autem luculenter hallucinaris, quod idem putas, *esse reverà*, & *videri probabile*. Ut enim aliqua vera videntur & certa, quæ nec vera, nec certa sunt, ita aliqua videntur probabilia, quæ probabilia non sunt. Quod Deistarum hæresim Jesuitis

tis exprobras, risum potiùs, quàm stomachum movet. Quod dicis errorem cuique suum probabilem esse, erroneum est; dicere debueras *videri*. videri autem probabilem non excusat; quia scilicet error est; nisi fortè invincibilis & inculpatus sit: illud autem excusat, quod reverà probabile est; tunc enim prudenter agitur, quando circa id actio versatur, quod bonum esse, vel malum non esse, verè probabilis ratio demonstrat. Probabilis demùm ratio illa est, quæ sufficienter intellectum non præoccupatum, nec vitiatum ad prudentem assensum movet; dummodò nulla ratio opposita contrarium evincat.

Hinc si fortè accadat, opinionem verè probabilem falsam esse, ac proinde falli eum, qui illà ducitur; non culpandæ, sed inculpatae ignorantiae tribuendum est; cum probabilia aliter sciri vel cognosci non possint; nec Deus homines obliget ad impossibile; Calvinistis, immò & Jansenistis frustra licet obstrepentibus. Huc spectas Willelme: damnata Jansenii placita ob oculos semper habere videris. Nec est, quod Jesuitis religionum adiaphoriam attribuas: sectarii hætenus senserunt, utrùm Jesuitæ illorum dogmata suo calculo donent.

Quid porrò aliud Thomas Sanchez à te adductus dicit? nisi, hæreticum inculpata ignorantia laborantem non teneri sectam mutare: alioquin, invincibilis non esset. Idem Eradus Billius, idem omnes Doctores verè Catholici docent: puerum scilicet baptizatum, hæresim ab iis, à quibus in rebus fidei instituitur, sibi propositam credere sine peccato; modò scilicet, quod reverà omnes supponunt, invincibili laboret ignorantia. Sic in iis regionibus, quibus nullum fidei Catholicæ lumen affulget, multos ignorantia invincibili teneri constat, ac proinde esse materialiter

terialiter dumtaxat, ut vocant, non formaliter hæreticos. Longior ille dialogi tractus, quem describis, * instituti, scilicet, inter Valerianum Magnum & Basanomenum, ab auctore suo omitti potuit; quanquam illius Lutherani placita non approbat, immò saltem tacitè improbat. Centies demùm tuum illud recantas: probabile falsum peccato non eximit. Sed, si verè probabile sit, haud dubiè peccato eximit; cum ignorantia illa inculcata censeatur, quæ non modò probabile, verùm etiam errorem atque hæresim à peccato liberat.

* Pag. 86. 87.

§. V I.

Conseclarium sextum.

CRiminationes & calumnias hîc ultra modum amplificas. Vis enim à Jesuitis doceri, eam quæ cuique probatur, opinionem, probabilem esse, atque adeò hæresim hæreticis esse probabilem.*

Luculenter hallucinaris, Willelme; qui existimas, ideò aliquid reverà esse probabile, quia alicui probabile videtur. Falleris mi homo, falleris: nullus Jesuita id tibi concedat. Nempe aliud est, ut jam dixi, esse probabile, aliud, videri probabile: nec probabile dicitur per merum respectum ad intellectum unius, sed multorum, ut constat ex iis, quæ supra digessi: alioquin idem esset probabile & improbabile, quod vel dictu ridiculum est. Scio, nonnullis videri improbabile, quod aliis probabile videtur; sed alterutrum falli, necesse est; cum idem non sit, esse & videri. Nempe, quod est probabile, per respectum ad omnes mortalium intellectus probabile est; licèt nonnullis certum, aliis improbabile

* Pag. 88.

Eos. 791 † videatur.

videatur. Pari modo, quod certum est, per respectum ad omnes certum dicitur; licet alioquin multis probabile duntaxat videatur.

Hic etiam Jesuitas comparas cum Academicis. * Sed ex supra dictis, ea, quæ dicis, facile refutantur; nempe Academici id tantum curabant, non quod reverà probabile esset, sed quod probabile cuique videretur. Accedit quod in religione, fide, moribus, legibus, quid quisque vellet, asserere, aut negare, liberum erat. Triumphas tamen, Jesuitis, ut putas, jugulatis, atque prostratis Augustini telo, *cui cum Jesuitis*, inquis, *numquam bene convenit*: scilicet cum Iprensi. Sed quam debile sit hoc telum, perspicuum est. Quid enim Jesuitis (qui cum Jansenistis, Calvinistis, Arnaldistis nunquam hætenus convenire potuerunt) quid, inquam, cum Academicis? quibus, quid quisque teneret atque probaret, quid cuique probabile videretur, vel improbabile, perinde fuit; ac proinde simul omnia approbabant & improbabant. His tamen Jansenistæ anteponendi sunt, qui errores, ut Catholica dogmata admittunt; & sententias probabilissimas communi Catholicorum usu receptas, errorum loco habent.

§. V I I.

De probabilibus Sententiis, Juri positivo adversis.

CRambem recoctam denuò apponis. Vis enim ignorantiam, Juris positivi scilicet, invincibilem excusare, non tamen legis æternæ & naturalis; † jus autem positivum est, vel divinum, ut quædam Christi præcepta, vel humanum, ut lex Ecclesiastica, &

* Pag. 89. † Pag. 89.

Civilis.

Civilis. Purum putum Jansenium audire mihi videor. Sed dic sodes, Willelme, cur ignorantia juris positivi excusat, & juris naturalis non excusat? Quia hæc, inquis, est pœna peccati originalis, non verò illa. quàm bene Jansenius, immò Calvinus & Lutherus tibi suffragantur! Sed, nullus dubito, utraque excusat, quia voluntarium tollit; nec enim id volo, quod ignoro. Hæc ratio vel utrique, vel neutri competit. Si verò crassa sit, affectata, voluntaria, quæ quis ignorat quod vult ignorare, quia doceri potest si velit, sed hoc ultrò negligit; à peccato non liberat: sive sit juris naturalis, sive juris positivi. Et hæc est omnium Catholicorum sententia; quam hoc loco fusè demonstrarem, nisi auctores, quos jam supra laudavi, id egregiè præstitissent.

SECTIO IV.

Opinionem minus probabilem & minus tutam amplecti licet.

§. I.

Variis argumentis hæc Doctrina confutatur.

SI hoc unum dumtaxat probares, teneri scilicet quempiam ad probabilius; nihil reverà esset, quod jure in te castigarem. * Nonnullis enim probabilis hæc sententia videtur: non tamen illis omnibus, quos in hanc rem citas, ex quorum censu expunge Navarum, S. Antoninum, Sot. &c. Immo nonnulli ex iis quos adducis, in vario sensu loquuntur: ut Cajetanus, Corduba, &c. At quòd sententiam contrariam, ut

* Pag. 90.

blasphemam, impiani, erroneam, hereticam, traducas, in hoc sanè iudicium tuum desidero; cum illa & firmissimis rationibus, & gravissimorum Doctorum calculo nitatur. Horum censum describerem, nisi apud auctores extaret: frustra igitur tot nominibus paginas implerem; præsertim cum iis hominibus agens, qui Doctores illos rejiciunt non sine sarcasmo, quorum suffragio Jansenii errores non gaudent. Sed ad rem venio; etsi probè sciam, me oleum & operam perdere, dum tecum disputo, quem nec rationum momenta remonent ab errore, quas haud dubiè non capis, aut si capias per summam obstinationem respuis; nec Doctorum auctoritas movet, quos non modò nihili facis, sed pro sceleratis ac perditis hominibus, & Catholicæ religionis perturbatoribus habes. In hoc tamen, officio meo satisfaciam, licèt probè sciam, tuo te prorsus defuturum.

Itaque inficias ire nemo potest, quin jam communis omnium recentiorum sententia sit, quibus multi ex antiquioribus etiam accedunt, quempiam posse in actionibus moralibus, ex duabus opinionibus contrariis minùs probabilem amplecti. Qua enim lege, vel naturali, vel positiva id vetitum est? Cedo Scripturæ, Conciliorum & Patrum loca; expressa scilicet & perspicua: nec enim farraginem illam vestram, quæ nihil probat, sed paginas duntaxat occupat, admitto, Præterea eo jure, quo probabiliorē sequor, minùs probabilem sequi possum, jure scilicet probabilitatis, in quo prudens actio fundatur, mediata scilicet & remota: nam proximè ac immediatè fundatur in certo iudicio practico, ex quo deducitur; idque in eo rerum genere, quas certa notione homines assequi non possunt. Deindè illa, quæ mihi videtur probabilior, aliis ut plurimum minùs, aut æquè probabilis videbitur: quid

quid ergò in re obscura aliorum iudicium meo præferre vetat? Nec enim ad veritatem certò spectare possum, quæ utrimque incerta est. Denique si opinionem minùs probabilem amplecti non licet, igitur hæc tuta non est: quod enim tutum est periculo caret: igitur nec probabilis, scilicet in praxi; cum certum sit, nemini licere peccandi periculo sese ultrò exponere, saltem sine gravissima ratione; de quo aliàs. Igitur prima illa, quæ improbabili opponitur, non probabilis, sed omnino certa est: quod nemo dicat. Nec dicas, minùs tutam esse probabilem, licèt illius electio non sit probabilis: nam probabilitas non cadit in electionem, sed in ipsam opinionem: quæ si verè probabilis est, certò tuta est, tum materialiter, tum formaliter; nisi aliud præceptum obliget, omisso probabili, sequi certum, aut saltem probabilius, si certum deest: illud autem præceptum est, vel charitatis, vel iustitiæ, vel obedientiæ, aut religionis; ut suprà vidimus, in adductis exemplis. Adde, quòd illa opinio, communis & longè probabilior est, saltem hoc tempore, qua conceditur, è duabus minùs probabilem sequi. Igitur ubi iudico, tutam esse in praxi, opinione probabiliori moveor & ducor. Quod verò attinet ad auctores, qui hanc sententiam tradidère, omnes omnino recense, qui à centum annis scripserunt; si unum aut alterum excipias, quibus tertium accensum esse velim, scilicet Canonistam quendam neotericum, qui ultrò fatetur, se non esse Theologum: nec mirum accidit, cum ferè omnia Philosophiæ & Theologiæ principia, quæ ad hoc argumentum pertinent, disjecerit. Sed ad tua argumenta venio.

* Primo loco statim illud obtrudis: nullam opinionem probabilem tutam esse, nisi vera sit. Hoc commentum probare debueras, non supponere: sed tibi

probè consulis, qui probandum non suscipis, quod erroneum est. At etiam demus, ita esse, ut dicis etiam opinio probabilior falsa esse potest: igitur non est tuta, si nulla tuta sit, quæ falsa esse possit: igitur cum minùs probabilis vera esse queat, tuta esse potest.

Ad aliud deindè argumentum descendis: qui minùs probabilem opinionem sequitur, inquis, securus non est: igitur dubitet, necesse est: igitur dubiam conscientiam habet: igitur tutiorem partem eligere debet, ex juris formula. Hoc loco supponis conscientiam dubiam, quæ tamen certa est; cum certum sit, eum prudenter agere, qui ex opinione verè probabili agit, quando non obstat aliud præceptum: alioquin etiam conscientiam dubiam habet, qui ex probabiliore agit: hæc enim quamvis probabilior sit, certa tamen non est: igitur cum formidine conjuncta: igitur ex tuis principiis cum dubia conscientia agere liceret: igitur ubi judico, aliquam opinionem esse verè probabilem, v. g. illam qua dicitur, virtute triplicis contractus, ut vocant, justum lucrum percipi posse; hanc propositionem primò elicio: ille contractus est justus, & legitimus, cum minimè repugnet juri naturali, nec positivo; & hoc gravissimi, piissimi Doctores, iiq̃ue plurimi doceant: hinc judico, vel potiùs deduco, certum esse, quod hæc propositio verè probabilis sit, seu quod honestas probabilis huic objecto insit, vel justitia probabilis huic contractui; ac proindè illius praxis recta & tuta sit: hoc autem ultimum judicium, quod aliqui practicum vocant, est certum: igitur conscientia tuta, certa, secuta: igitur non dubia.

Si verò certum non sit, opinionem esse probabilem, sed incertum, & tantùm probabile; haud dubiè illa non est tuta in praxi: quia, ut non est mihi certum, esse

esse probabilem, ita non est mihi certum, esse tutam: igitur incertum, ac proinde dubium: hinc conscientia dubia: nempe judico inesse probabile periculum peccati; sed illud fugere teneor: & licet aliqui dicant, abesse dubium, ubi adest judicium, falluntur haud dubie, nisi hoc judicium certum sit; judico enim, probabile periculum inesse. Et hæc est opinio probabilis speculativè duntaxat, quæ scilicet ad praxim reduci non debet: hinc practicè probabilis non est: immò cum sit tantum probabile, esse probabilem; est etiam probabile, esse improbabilem: igitur probabile, oppositam certam esse; certum verò, esse maximè probabilem.

Hinc primum locum obtinet illa, quam, certum est, certam esse; secundum illa, quam probabile est, certam esse; tertium illa, quam certum est, esse probabilem; quartum illa, quam probabile est, esse probabilem, ac proinde probabile, non esse probabilem, vel esse improbabilem; quintum denique illa, quam certum est, esse improbabilem. Opposita autem illi quæ est primæ classis, est quintæ; quartæ verò, opposita illi quæ est secundæ; in eadem tertia classe, utraque opposita locum habet. Hinc nunquam licet in praxi quintæ & quartæ classis opiniones sequi; sed tenemur sequi oppositas, quæ sunt primæ & secundæ; nisi fortè per inculpatum errorem. Opiniones tertiæ classis amplecti ad libitum possumus, quia certum est, esse probabiles: igitur certum est, esse tutas: igitur certum est, abesse periculum peccandi: immò sunt æquè tutæ, cum peccatum æquè excludant: hinc sunt probabiles, tum speculativè, tum practicè. Opiniones tamen quartæ classis, speculativè, vel opinativè, ut vocant, tenere possumus, in quo non peccatur: non tamen practicè, quia probabile periculum supponunt,

nunt quod vitare tenemur: igitur non sunt tutæ formaliter: tuta enim securum facit. Accedit quod oppositam sequi tenemur, quæ est secundæ classis; quam scilicet certam esse, probabile est. Hæc pauld fusiùs explicare volui, non quod sperem tibi usui fore, quem obstinatissimum esse conjicio; sed ut auctores Catholici qui diversa sentire videntur, vel indè inter se conciliari possint.

Non deerunt fortè, qui velint, opinionem illam tutam esse, vel potiùs illius usum tutum, quam probabilem esse, incertum est, licèt probabile. Sed eos nihil moror: nam reverà ut ex hoc iudicio, *certum est, opinionem hanc esse probabilem*, rectè hoc deducitur, *certum est, illius usum esse tutum*; ita ex illo, *incertum est, esse probabilem*, rectè hoc sequitur, *incertum est esse tutam*: igitur dubium: sed ex D. Thom. quodlibeto 8. art. 13. ne quis peccet, requiritur quodd ex contrarietate opinionum, in nullam dubitationem adducatur: igitur certus esse debet, quodd sit tuta opinio: igitur, citra inculpatam ignorantiam, quodd sit verè probabilis, vel certa: igitur ut sequi non potest eam, quam probabile est, esse improbabilem; ita sequi debet oppositam, quam certam esse probabile est.

Pergis deindè eandem sententiam confutare. Sæpè tantùm inquis, ex altera parte, est periculum peccandi: sic dubitatur, utrùm liceat habere plures præbendas; sed non dubitatur, quin liceat non habere plures: igitur, qui hanc sequitur partem, non modò magis probabilem minùs probabili, sed omnind certam anteponit. Si docilis esses, ad Logicam (agitur enim de oppositis) te amandarem: nam ineptè huic propositioni, *licet habere plures præbendas*, hanc opponis, *licet non habere plures præbendas*; cum tamen hæc sit opposita, *non licet habere plures præbendas*: quod
vel

vel minimus in Dialectica tyro te docebit : nempe illæ duæ quas adducis , ut oppositas , vel contrarias , veræ simul esse possunt. Sic die non præcepto , licet jejunare , itemque licet non jejunare. Itaque si huic , *licet habere &c.* quam probabilem supponis , exempli gratia , oppositam *non licet habere &c.* accipias , haud dubiè certa dici non potest , sed probabilis , aut saltem probabilior. Cur ergo oppositam illam certam esse dicis ? vis sincerè dicam ? quia hæc non intelligis , & in re alioquin satis clara cæcutis. mihi sanè mirum ampliùs non accidit , cur ratiocinii usum tam sollicitè proscribere coneris ; cum eo scilicet tam infœliciter utaris. Locus Augustini contra Donatistas non urget : quia S. Doctor vult tantùm , certum esse peccatum , quod ab eo patratur , qui peccati dubius est atque incertus ; id est , ut communi formula utar , qui cum dubia conscientia operatur. In hoc verò casu , non est dubia conscientia , sed certa. Unde refellitur etiam aliud , quod à te adducitur , eum scilicet contra conscientiam operari , qui minùs probabilem amplectitur. In quo etiam erras , cum secundùm illud iudicium operetur , quo certò iudicat , opinionem illam probabilem & tutam esse , ac proinde nullum esse peccatum : si certum iudicium est , reverà dubium non est : igitur , ut patet , contra conscientiam non operatur.

Quod addis de causa , * quæ ad electionem opinionis minùs probabilis impellit , quam vis esse cupiditatem ; turpem ego causam non approbo : non video tamen , cur aliquis suæ conscientia simul & utilitati consulere , in rerum humanarum usu jure non possit , v. g. cur aliquis , ut justum ex pecunia lucrum percipiat , inquirere non possit , utrùm usus Trium Contractuum licitus ac legitimus sit ? Quod demùm

subnectis ex Tullio de Academicis, ad rem non facit, ut supra dictum est: immò pessimè Tullii locum explicas, dum ea, quæ ipse improbabilia vocat, vis esse minùs probabilia: quàm unum ab alio discrepet, omnes vident. Te saltem Grammaticum esse putabam, qui nec Logicus es, nec Theologus, nisi Salisburgensis. Sed ni fallor, jam ferè cum Casuistis tibi convenit. Vel enim agitur de re certa, vel de dubia: si certa est, omnes conveniunt, illi oppositam probabilem non esse, sed improbabilem & certò falsam; si verò de dubia, ita ut utrimque de rei veritate disputetur, vis divinum lumen implorandum, & diligentiam adhibendam; quod etiam Casuistæ dicunt. Perge porrò. Vis eam præferri, quæ probabilior appareat; at si S. Thomas oppositam teneat, num poterit quispiam illam sequi? si demùm utraque æquè probabilis videatur, concedis utramlibet, etiam cum illo, quod fingis, periculo peccandi; in quo turpiter erras, & longè laxior es, quàm Casuistæ. Hæc enim est conscientia dubia, quæ actionem vitiat, ut omnes Casuistæ testantur. Nempe conscientiam tutam certum judicium constituit de actionis honestate; quod tamen sequitur ex judicio etiam certo de opinionis probabilitate, vel certa objecti veritate, citra ignorantiam invincibilem, quæ cum certo de actionis honestate judicio rectè componitur; & citra obligationem, ab alio præcepto inductam, sequendi dumtaxat vel certum, vel probabilius; ut constat ex supra adductis exemplis.

Sed, quæso, per te mihi liceat, hîc etiam breviter delibare doctrinam præfati Canonistæ, à quo etiam multa accepisti; licet hic cum Catholicis Doctoribus sentiat, ignorantiam invincibilem à peccato liberare; in quo à vobis dissentit. Vult autem prædictus

dictus auctor, non posse dari duas opiniones oppositas probabiles de eodem objecto; alioquin intellectus dubius pendet in æquilibrio sine assensu, dum utramque partem existimat probabilem. Itane? existimat probabilem? Igitur assentitur; cum existimare idem sit, quod assentiri; igitur sine assensu non manet. Deinde quisquis judicat, aliquam propositionem objectivam, ut vocant, esse probabilem, eidem assensum præbere potest, si velit; at utramque partem intellectus judicat probabilem; igitur utrique assentiri potest. Sed inquis, simul non potest utrique assentiri; nec etiam seorsim; cur enim potius uni, quàm alteri? In hoc opinor hallucinaris. Demus, utrique parti oppositarum propositionum intellectum simul assentiri non posse: non video, cur utrique seorsim assentiri non possit, voluntatis jussu, quæ applicat intellectum ad assentiendum objecto, non evidenter, sed obscurè proposito. Sed inquires: intellectus præluceat voluntati. Rectè: anima, cui proponitur utraque propositio, sufficientibus rationibus nixa, ad hoc ut intellectus prudenter assentiat, ea vi pollet, qua ad assensum uni præbendum, vel alteri, vel utrique seorsim, sese determinet. & hoc est, quod dixi, voluntatis imperio, intellectum assentiri. Sed ille assensus, inquis, cum formidine conjunctus est; igitur cum aliquo dubio. Fateor primum assensum illum opinativum, ut vocant, quo veritati propositi objecti mens assentitur, cum aliqua formidine esse conjunctum, & cum aliquo dubio, non peccandi, sed errandi; dubio, inquam, non negativo, ut vocant, quo scilicet intellectus suspensus maneat inter assensum & dissensum, dubitans, utrùm assentiri, an dissentiri debeat; sed positivo, quo timet errare, aut falli; ac proinde dubitat de veritate objecti

objecti propositi. At iudicium, quod sequitur, quo iudico, certum esse, opinionem illam, cui adhæreo, esse verè probabilem, ac proinde tutam, & peccatum excludere; iudicium, inquam, illud est certum, & ab omni dubio immune. Porro illud duntaxat dubium actionem inficit, quo dubito de illius honestate, vel turpitudine, aut de probabilitate objecti propositi, non tamen illud, quo dubito de objecti veritate.

Sed inquires, si hæc, ita sunt, cur uni potiùs, quàm alteri parti adhæreo? Questio facilis breve responsum postulat. adhæreo, quia volo; quia sum liber, quia ea vi polleo, quàm me determinare valeo; nec enim intellectui ab abjecto obscurè proposito necessitas imponitur; ut patet in actu fidei, ad quem voluntas piâ motione intellectum impellit. Dato igitur, inquis, quod uni partium intellectus, voluntatis imperio, adhæserit; alteri ampliùs adhærere nequit: nempe eo ipso huic falsitatem, quo illi veritatem adstruit. Attamen cùm à voluntate uni parte liberè applicetur, eadem facilitate assensum illum deinde revocat, quàm ante præbuit: igitur alteri parti ut intellectus adhæreat; jubet, revocato, seu deposito priore assensu. Quæres fortè, cur utrique simul assentiri non possit? Non desunt gravissimi auctores, qui hoc fieri posse non negent. ego tamen fieri non posse, virtute saltem naturali, existimo, cum intellectus eodem simul instanti, de eodem objecto dicere nequeat, verum & falsum est, id est, verum & non verum: quia est ipsi evidens, propositiones contradictorias simul veras esse non posse. Vnum est, quod difficiliùs objiceres, scilicet partem oppositam etiam certò esse probabilem: iudico igitur probabiliter, v. g. Triplicem contractum legitimum non esse: hinc iudico, certum esse, hanc opinionem

nionem esse probabilem, ac proinde tutam; igitur honestum esse eam sequi, & ab illo contractu abstinere: igitur, inquires, certum etiam judico, turpe ac illicitum esse eodem uti. Hoc ultimum judicium ex antecedentibus non sequitur. alioquin certum esset, idem honestum esse ac turpe, quod repugnat. Unde observandum est id, quod supra dixi; ex eo quod certum sit, probabilem esse opinionem, certum inde judicium deduci, usum illius tutum esse, nisi, ut dixi, aliud præceptum obstet. Igitur si utraque opinio de illo contractu verè probabilis est, tum illa, quæ asserit legitimum esse, tum illa, quæ negat; & certum est, utramque esse probabilem: certò deduco, utriusque usum opinionis honestum esse; igitur tam licere uti contractu illo, quam non uti. si quis autem per errorem, ex prædictis judiciis speculativis deduceret, turpe esse prædicto contractu uti; nemo neget, peccare illum, si deinde præfato contractu utatur. Judico, inquires, illum contractum esse illegitimum, ac proinde illicitum; igitur judicium illud practicum per errorem non deducitur. At ex uno speculativo probabili non sequitur damnatio oppositi, sed ejusdem reductio ad praxim. Sic ex eo, quodd judicem, legitimum esse contractum, rectè deduco, honestum esse illius usum; inde tamen illius non usum non reprobo: item ex eo, quod judicem, probabiliter contractum esse illegitimum, rectè deduco, illius non usum honestum esse; at illius usum inde non damno, quem ex oppositis rationibus honestum esse deduxi. Si tamen certò judicarem, contractum illegitimum esse; rectè inde deducerem, necessariò omitendum, ac proinde illius usum damnare in, equidem per errorem, prædictum judicium de turpitudine illius usus, ex priori judicio multi deducunt; & hoc
stante,

stante, contractu illo, sine peccato, uti non possunt. Si ea pauca, quæ dixi, attentè ponderentur; nulla prorsus difficultas restat.

§. I I.

*Hanc doctrinam scrupulis occasionem
non præbere.*

AD te redeo, Willelme: statim initio pro fundamento statuis, neutram partem tutam, aut securam esse; * ne illam quidem, quæ probabilior est, aut talis videtur: quia *sola vera secunda est*. At nescio utra sit vera: igitur utra sit bona, & à peccato immunis, nescio; igitur inde anxius, perplexus & dubius resto; quis hoc neget? igitur cum dubia conscientia operor; igitur pecco, quoties lumen certæ veritatis mihi non affulget. Cuncta hæc ultrò fateris, saltem tacitè, immò satis expressè. vis enim à viro pio falsitatem illarum opinionum, quas Casuistæ probabiles reputant, certò cognosci, idque *unctione*, inquis, & *spiritu sancto docente*. Ad tuam illam arcem spiritus interni statim confugis. Si verò ambigat, & hæreat vir ille pius, convertat se ad Patrem luminum, inquis, qui dat omnibus affluenter. Rectè mones: neque hoc Casuistæ negant. Consulat viros pios & doctos: ain? quos verò tandem? Jansenistas, Arnaldistas directores Portus-regalis. At si dubitet, utrùm illi sint pii, docti, tuti, veri Catholici, alios fortè consulere non debet? consulat, inquires; sed non Jesuitas, non Casuistas. nempè non sunt illi viri docti & pii. Quando litem habes, mi homo, quem, amabo te, consulis? medicumne, an jurisperitum? hunc, ni fallor: nam in sua cuique arte perito credendum

* Pag. 93.

dendum

dendum est. In rebus moralibus & casibus conscientia, si quid difficultatis sentias, quem consules? quemlibet, inquires, modò non Jesuitam, aut Casuistam; id est, modò non peritum. Quod denique de sancto illo tremore Sanctorum subnectis, reverà accipio: est enim, quòd homo Deum timeat, & valde sollicitus vivat: inter hostes vivit, cur non timeat? domi & foris inimicos habet, de quo jam supra. At dubium excutiat, necesse est, ut hic & nunc benè agat: quisquis enim dubitat, ne actio aliqua ex objecto, ut ajunt, mala sit; haud dubiè peccat, si eam elicit. Hæc tamen glutis Willelme, & trepidas & alios trepidare vis, ubi non est timendi locus; audax verò & intrepidus prodis, cum te timor continere deberet.

S E C T I O V.

De duobus erroneis consuetudinibus.

S. I.

Primum refellitur.

Casuistæ, inquis, docent, ex opinione probabilis, quam quis falsam putet, eidem licere dare consilium, ut Layman, Vasquez, Sanchez; quod sanè absurdum, nefandum, & impium est. * Si diceres, tibi absurdum, & impium videri, cum absurdis & Heterodoxis hominibus multa impia & absurda videantur, quæ tamen rationi consentanea, & sancta esse constat, utcumque tolerari posses; sed quod ita esse, impudenter clames, quis, amabo, ferat? sed

* Pag. 94. 95. 96.

amicos

amicos & fœderatos vestros imitaris, qui absurdum putant, Corpus Christi re ipsa in Sacramento Eucharistiæ esse; & impium, sanctos colere, vereri sacras imagines. At quæso te, si aliqua D. Thomæ sententia alicui falsa videatur, saltem ita sibi persuadeat, quantumvis temerè, ut voles, nihil moror; nunquid alteri, à quo hac de re consulitur, indicare poterit, immodò debet, se quidem talem opinionem falsam reputare, nec sibi fas esse eam sequi, eandem tamen à S. Thoma doceri, ut probabilem; ac proindè talem esse, quam tutò sequi possit, tanta nixus auctoritate, quisquis eam certò falsam non reputat. Quid, quæso, in hac doctrina blasphemum? quid impium?

Quod autem Vasques nolit, ut quisquam obliget consulentem ad restitutionem, vel aliud simile, juxta probabilem sententiam alterius Doctoris, quam falsam ipse reputet; vox profectò non est hominis *communissima vitæ Christianæ principia penitus ignorantis.*

* Tibi facilè credent mortalium ignorantissimi: nunquam tamen vel ipsi tyrones in Theologia sibi unquam persuadebunt, Vasques esse hominem ignorantissimum. Laudari à laudato viro bonum est: ab impio, Heterodoxo, hoste acerrimo vituperari etiam laus est. Sed quæso te, quo jure juxta sententiam alterius, quam falsam reputas, quæque ad summum probabilis est, obligabis proximum tuum ad gravissimum illud incommodum? rem acu tetigi. Non vultis Jesuitas consuli, ne vestros errores, hæreses, blasphemias, contumaciam & malas artes, consulentibus aperiant: moralia prætexitis, ut Janseniana dogmata obtentu illo defendatis & propagatis. Quod demùm Sanchez auctor sit, ut ii, qui juxta opinionem probabilem consulenti respondent, in scriptis præsertim, significant oppositam etiam probabilem esse; pruden-

ter, ac sincerè factum, sapientissimi quique reputabunt. Cur ergo fugillas? Vis dicam? quia non capis: quia Thomam Sanchez, virum sanè de Theologia Morali bene-meritum carpere voluisti. Vide ne aliquis reponat hoc tritum: *Sus Minervam.*

§. I I.

Secundus error refellitur.

Cuivis licere plures Casuistas consulere, æquum non putas, nisi ad hoc, ut, quod probabilius est, cognoscat & sequatur. * Tuis verbis fidem detrecto, nisi probes id, quod adstruis. Nec enim tenetur quisquam ad probabilius, modò oppositum probabile esse constet. Judicem excipio, cui Resp. vel Princeps id muneris ea lege committit, ut ex probabiliore sententiam ferat; item Ministros Sacramentorum, à quibus probabilem materiam aut formam adhiberi, non vult Ecclesia, quando scilicet certa suppetit; item Medicum, qui, certa medicina rejecta, probabilem adhibere non debet. Igitur, si aliquis minùs probabilem opinionem sequi potest, non video, cur à Doctoribus eam discere non possit; nec enim agitur cupiditate, sed desiderio fugiendi peccatum ducitur, v. g. Vult quis ex pecunia justum lucrum percipere: quid ni à Doctoribus modos illos inquirat, quibus justum lucrum percipi potest? Vult quis dimittere beneficium, at retenta pensione; aut illud cum alio permutare: quid ni à Casuistis, Theologis, Canonistis modum resciat, quo id rectè, licitè & exclusâ simoniâ fiat? sic ergo tuo argumento utor: licet sequi minùs probabilem sententiam, licet igitur inquirere. Sic enim ratio-
naris: non licet amplecti minùs probabilem & mi-
nùs

* Pag. 98.

nus tutam, igitur nec indagare: sed falsum est antecedens: nec, ut dicis, * dubia conscientia remanet, cum adsit iudicium practicum certum de honestate actionis. Si certum; igitur omne dubium excludit. Restat unum, cuius te moneam: semper enim minus probabilem opinionem pro minus tuta accipere videris; cum tamen sæpe accidat, ut minus probabilis sit magis tuta: v. g. est minus probabile, immò improbabile: contritionem ad Sacramentum Pœnitentiæ necessariam esse; quis autem neget, tutius esse, adhibere contritionem? est minus probabile matutinas horas Sacrificio Missæ necessario præmittendas esse; quis neget tutius esse? est minus probabile quempiam admissio peccato, illicò teneri ad Confessionem, quis autem non videt tutius esse? tutius inquam, non ad peccatum excludendum, quod æquè utraque pars excludit, sed ad maiorem perfectionem, ad quam non tenemur, actioni conciliandam. Cuncta hæc distinguere debueras, mi homo; sed distinctionis & perspicuitatis impatiens, omnia confundere maluisti, ut sub illis tenebris lateres, & simplicioribus longè faciliùs imponeres.

Quis demum Jesuita, ut temerè affingis, * unquam negavit, diligentiam adhibendam esse, vel fufis ad Deum precibus vel consultis piis Doctisq̃ue hominibus, ad Dei voluntatem cognoscendam, & cœleste lumen implorandum? Doctis inquam & piis, non tamen Portus-regalis inquilinis, quos reverà nec pios, nec doctos esse, omnes Catholici sciunt: nec enim pietas, & vera doctrina cum errore consentiunt. Quod boni & religiosi viri Casuistis parùm, ut dicis, utantur, experientiæ repugnat. Nam religiosæ conscientiæ homines alios sæpe consulunt, ne vel minimam peccati labem contrahant. Sed consilia à præ-

* Pag. 99.   * Pag. 99.

ceptis

ceptis probè distinguenda. Utinam omnes consilia sequerentur! hæc sunt, crede mihi, Jesuitarum vota: sed quod Christus non præcepit, præcipere ipsi minimè possunt. Hic porro Concionatorem agis, & satis pueriliter declamas: eos qui Casuistas consulunt, * ineptè Balaamo comparas, intentas iram Dei, maledictionem comminaris, eò quòd Magistros *prurientes auribus* sibi coacervent. Sed vide, ne in vestros Magistros hæc probè quadrent, qui adeò tersum & exquisitum styli nitorem impensè hæctenus & operosè affectarunt, ut hoc melle, Janseniani venenum erroris, præsertim apud imperitos condirent.

S E C T I O V I.

De Casuistarum auctoritate.

Retractas, quæ jam supra de probabili opinione, ad nauseam congeffisti: † nullum Doctorum numerum vis sufficere, ad probabilitatem opinionibus conciliandam, per locum scilicet, ut ajunt, extrinsecum. Times Jansenium vestrum obrui à maxima illa Doctorum turba, qui ejus errores cum Ecclesia damnarunt: hinc illorum auctoritatem elevas. Sed apud Catholicos, maximi semper ponderis fuit; nullius verò apud Heterodoxos. Eo ipso quòd quis aliquam opinionem probabilem censet, statim vis ipsi fieri probabilem. In hoc sæpè ac sæpiùs hallucinaris; cum aliud sit esse probabilem, & aliud talem videri. Sic forsitan error probabilis vobis videtur, qui tamen probabilis non est: neque vos excusat, cum per crassam & voluntariam ignorantiam omninò delinquatis. Quod aliqua opinio nonnullis videatur

F 2

pro-

* Pag. 100. † Pag. 101.

probabilis, quæ Scripturæ & manifestæ rationi repugnet; apud vos non deerunt exempla: apud Catholicos non invenies. Licet enim aliqua improbabilia quidam Catholici probabilia putent; illa tamen manifestæ rationi, aut Scripturæ tam perspicuè, ut asseris, non repugnant. Aliquo exemplo dictis, seu maledictis, fidem facere debueras. Addis unius Ecclesiæ auctoritatem movere. Rectè: medice cura teipsum: cur eam rejicis, & pessumdatis? movet Ecclesiæ auctoritas ad certa; Doctorum verò ad probabilia: de iis enim agit Augustinus, quæ quis credere vel non credere debet; nec unquam negavit Augustinus, quin Doctorum auctoritas maximi alioquin momenti sit. Perstringis deinde aliquos auctores, quos inscitie infimulas. * De Thoma Sanchez, ut alios omittam, quibus aliquando caninæ tuæ maledicentiæ dabis pœnas, dicere ausim, ad instar aquilæ esse, cui noctuas, vespertiones, & ferales Portus-regalis bubones nemo sanè, opinor, nisi mortalium stultissimus comparet.

Immò, quod longè gravius est, opinionem aliquam eo ipso suspectam esse dicis, quo à Casuistis docetur: quas subinde Baunio & Escobario calumnias affingis, multi Apologistæ diluerunt: de his tamen infra. tum per inanem quandam ostentationem, tibi ac tuis applaudens, vis Casuistas, Theologos, Jesuitas eò devenisse, ut doctis simul & indoctis *horrori* sint. Sic eleganter tua vota expromis: quod enim ad rem ipsam attinet, eodem prorsus modo, quo antè Catholici eos consulunt, adeuntque, ac se illis, in iis quæ ad Deum spectant, regendos tradunt: nec ea laborant solitudine, quam exaggeras. * Vestrum quidem, vel potius cacodæmonis consilium fuit, qui vestra,
alio-

* Pag. 102. † Pag. 103.

aliorumque foederatorum opera usus est; ut Jesuitas à suis erga fideles piis muneribus removeret: sed res pro votis non successit: est, qui videt, & judicat. *Fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, sed Dominus de calo prospexit, & conturbavit eos.*

Ne quid demùm ad contumeliam desideretur, constanter asseveras, in dubiis moralibus, mulierculæ cujuscumque judicium, Casuistarum, non paucorum aliquot, sed ferè omnium (nam plerosque dicis) judicio anteponendum esse. In hoc fanè tuum plerique judicium desiderabunt: nec deerit fortè, qui dicat, te infano muliercularum amore teneri, quas Theologis Catholicis anteponis. Desperatam haud dubiè causam agis, pro qua ad muliercularum tribunal appellas. Hæreticis quoque idem mos fuit: nullus enim sectarius unquam exstitit, sine consorte alterius sexus. Rem etiam indoctorum judicio committis: at indoctos & suspectos recuso judices; quia scilicet tui similes. Viginti demùm Casuistis, immò centum & mille, vel unum pium & eruditum Parochum opponis. Unum inquam, ex illa celebri ogdoade. Tum agmine facto, omnem Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Belgii populum opponis. Expunge, amabo te, Hispaniam, nec enim populum in ea reformatum invenies, qui Janseniana dogmata probet: in aliis regionibus, quas appellasti, multos invenies, qui vestræ factioni addicti sunt. Vobis enim cum Lutheranis & Calvinistis, cum Carolo Molinæo, & Samuele Maresio benè convenit. Italiam prudens omisisti, quæ nihil nisi fulmina vobis hætenus cudere visa est.

Subnectis, nihil ex eo auctoritatis, Casuistis accedere, quod ingentia volumina confecerint, parum alioqui ad scribendum instructi & idonei; in toto 1550. annorum decursu, non nisi 12. Casuistas, teste

Bellarmino, scripsisse; idque divino quodam consilio contigisse; cum res admodum periculosa & lubrica sit, de conscientia, de distinctione venialium & mortalium disputare; nunc verò Casuistarum nubem exortam esse, qui, tanquam *Ægyptiaca rana*, * in Ecclesiam incubuerunt, & nihil penè jam in moribus integrum reliquerunt. Citas in hanc rem longum *divini Aurelii* (sic enim appellas) locum; institutâ demùm, pro regendis fidelibus, Parochum inter & alienum, comparatione, in gratiam Parochi sententiam ita pronuncias, ut alienos, *impuras cisternas, devios tramites, & lupos rapaces* appellare non verearis.

Hæc paucis refutantur. Antiqua fuit hæreticorum nãnia, contra Scholasticos & ingentia illorum volumina declamare. Sed numquid D. Thomas tot & tantorum voluminum auctor, aliiq̃ue omnium ordinum Scriptores, in eo Theologorum Moralium censu comprehenduntur? Bellarminus Summistas numerat, ut vocant, qui Summas scripserunt, inter quos S. Raymundus de Pennaforti, S. Antoninus, Cardinalis Cajetanus, & Sylvester Magister Sacri Palatii recensentur; tredecim appellat: tu verò duodecim, ne quid sine fuco & mendacio à te dicatur. Sed ubi Canonistæ, & Theologi, qui de re morali scripserunt? Quid rei sit, satis vidèò, tot ac tantos errorum vestrorum testes habere puduit.

Parum idoneos, & instructos ad scribendum fuisse dicis. Quid porrò iis defuit? vis dicam; una dumtaxat erga doctrinam Jansenianam propensio. Nam insigni pietate ac vitæ sanctimonia, eruditione singulari, præstanti demùm ingenio præditi, ex S. Scriptura, usu Ecclesiæ, Sacris Canonibus, Rom. Pontificum Constitutionibus, Sanctis Patribus, Doctoribus demùm Theologis, eam doctrinam excerpte-

* *Pag. 104.*

runt,

runt, quam in eorum codicibus legimus. Nolles de conscientia disputari; ne vobis erroneam esse, simpliciores Catholici intelligant: nec de culparum distinctione; ut nova crimina ad terrendum populum excogitetis; ut Sancygiranus vester, qui hominem culpæ mortali adstrictum, rei sacræ, absque peccato mortali, nunquam interesse dicebat. Attingis etiam modum injungendæ pœnitentiæ: de quo agi nolles, ne, quam obtruditis pœnitentiam publicam, etiampro occultis, idque more Pharisaico, necessariam non esse Theologi demonstrarent. Quis tuum Aurelium *divinum* credat, quem tam inhumanum erga religiosos ordines vel ipse locus à te adductus planè demonstrat? sæpe quidem divinum & Prophetam egit, in suis illis Apocalypticis commentis: sed falsum Prophetam fuisse probavit eventus. Cæterùm tibi auctor essem, ut nunquam Aurelium citares, nisi monito prius Lectore de libro cautè legendo, in quo non nemo centum errores confixit.

* Uter verò, ad regendos fideles, in via spiritus, aptior sit, Parochus scilicet paulò liberioris vitæ homo, cui nihil ad luxum, ad commodum, ad delicias desit, quem turba nepotum coronat, cui licèt incogitanti feritur & metitur (de iis enim tantùm loquor;) an verò alius strictioris instituti, castigatioris vitæ, rebus divinis addictus, curis sæcularibus liber, doctus alioquin & debita, tum jurisdictione, tum approbatione instructus; uter, inquam, sit aptior, cuivis considerandum relinquo. Te interim ad libellum P. Bagotii de hoc argumento scriptum remitto; quem, cùm Sacra Cardinalium Congregatio ad id specialiter deputata, recognoscendum & examinandum suscepisset; nihil in eo censurâ dignum pronunciavit. Hinc Ro-

88   *In Dissertationem Theolog. de Probabilitate.*
mæ liber, cum approbatione, secundò editus; ut ab
amico certior factus sum.

SECTIO VII.

Dissolvuntur Jesuitarum Criminationes.

A Junt, inquis, imposturâ 22. perperam sibi vitio
dari, quod probabiles opiniones esse censeant:
illico pernegas; sed id duntaxat vitio verti, quod ea,
quæ improbabilia sunt, pro probabilibus habeant. In
citata impostura, nihil tale invenio; ut vel inde im-
posturas vestras multiplicetis: sed ibi tantum lego,
Thomam Sanchez à Montaltio temerè correptum es-
se, eò quòd dixerit, auctoritatem gravissimi Aucto-
ris, solidis nixam rationibus, sufficere, ut aliqua opi-
nio dicatur probabilis. Sed hæc est communis om-
nium sententiâ, modò sit auctor doctus, prudens, &
pius, qui ex professo rem discusserit, eam optimis &
firmis rationibus confirmet, & ea, quæ opponuntur,
probabiliter diluat. Sed te remitto ad imposturas la-
tinè redditas, ut novam imposturam agnoscas. Quod
verò opponis, pro probabilibus multa à Jesuitis ha-
beri, quæ improbabilia sunt; donec ipse probaveris,
improbabile reputandum est. Sed age, quæso, argu-
mentis, non convitiis. Centies in his notis dixisti,
nullam opinionem, quæ falsa sit, tutam esse: quòd
Jesuitæ, immò Catholici omnes, id negent; errant,
inquis, & pueriliter nugantur. Tu verò erras Wil-
helme, & à te in hoc dissentire, Catholicum est.
Quod ipsi habent, minùs probabilem, modò verè
probabilis sit, esse tutam, eo modo, quo antè dixi;
probabilius est. Tu id negas, etsi minùs probabili-
ter; non tibi propterea litem intendo; à censura pror-
sus

sus abstineo. Cur eam adhibes, qui peioris es conditionis?

* Nemo inter Jesuitas opinionem illam probabilem agnoscit, quæ dogmatis in Ecclesia receptis ad-
versetur, aut à sensu communi abhorreat: quia probabilem, quamvis certitudinis expertem, ratione probabili nixam esse volunt: hæc autem ratio petitur, vel à loco extrinseco, scilicet ab auctoritate gravium auctorum, quos sine ratione ita sensisse incredibile est; alioquin graves, docti, pii, prudentes Doctores non essent: vel à loco intrinseco, scilicet à re ipsa: hinc utrumque semper conjunctum est. Licet enim opinio aliqua mihi probabilis videatur, quia illam tenuit gravissimus & omni exceptione major auctor; suppono tamen, illum suis rationibus & fundamentis non caruisse. Negabis fortè, Doctoris Angelici auctoritatem sufficere cuipiam ad probabilitatem, quamvis alioqui ejusdem rationes ignoret, quas tamen ille supponit? Caramuelem idemtidem carpis: sed ille nostris armis non indiget; ad pugnam satis instructus est, auxiliares copias non postulat. Nolim tamen tibi persuadeas, Jesuitas in ejus verba jurasse, innumera proposuit, interrogando potiùs quàm asserendo, quæ nullus unquam Jesuita defendit. Quod verò dicant, non idè aliquam opinionem re ipsa esse improbabilem, quod alicui talis videatur, modò tamen gravissimi auctores eidem suffragentur; nemo, qui rectè sentiat, secùs putat. Quam multa Jansenistæ vestri, immò Calvinistæ improbabilia & falsa reputant, quæ pro probabilibus & certis Catholici habent?

Quod demùm aliqua opinio, nec Scripturæ, nec Patribus, nec Ecclesiæ, nec rationi evidenter repugnet; illud quidem necesse est, ad hoc ut probabilis sit, non tamen probabilem facit; sed ratio pro-

* Pag. 106.

babi-

babilis adesse debet ; neque res tota , ut dicis , ad auctoritatem solam reducitur ; immò ipsa auctoritas cum ratione conjuncta esse supponitur. Falsum etiam est , quod Jesuitis affingis , nullam unquam opinionem Casuistarum improbabilem censi posse. Si enim communi gravissimorum auctorum consensu , aliqua opinio sensui Ecclesiæ , sacris Canonibus , SS. Patribus , rationi evidenter repugnet , quamvis aliqui eam probabilem putent , nihil tamen obstat , quin eam pro improbabili habeamus. Adductum Vallii testimonium ab auctore illo , * qui vestras imposturas publicavit , luculentum est , & nullatenus ambiguum ; item Navarri , Alberti Magni , S. Antonini , Gamachæi loca perspicua sunt : ad pœnam libri : tu vide sis. Quid porrò ambiguitatis in Vallio fingi possit ? satis enim esse inquit , tutam & probabilem opinionem sequi , & probabiliorem posse optimè relinquere. Quòd Gamachæus non præstò sit , nemini persuadebis : sic perspicuum illius testimonium eludere voluisti : * eadem arte S. Antonini auctoritatem elevas. Sed hoc vobis familiare est , ut eorum , qui vestris erroribus non suffragantur , bonum nomen & famam denigretis : nemini hætenus satyræ vestræ percerunt : nihil in Ecclesia Sanctum , quod maledicentia vestra non fœdarit : Romanum Pontificem , Concilium Trident. SS. Patres , qui vobis ab Augustino dissentire videntur , Scholasticos omnes , Religiosos Ordines , Deiparæ cultum , sugillare , carpere , deridere , perstringere , impunè huc usque non cessatis. Hæc porrò sunt crimina vestra ; non Jesuitarum Criminationes. Multùm alibi , sed hîc plurimùm hallucinaris. Ubi titulum sine re Lectoribus tuis exhibuisti , centies eadem repetis : eadem ubique cantilena. Unum dumtaxat obolum feres. Hæc quoque sæ-

* Pag. 107. * Pag. 108.

piùs

pius Parochi Parisienses, aliique in suis censuris ad nauseam inculcarunt. Aspersisti aliquot, Augustini ut plurimum, loca; quæ tamen ad rem non faciunt. Sic operam, & atramentum perdis: sic frustra paginas imples; in quas una litura, seu spongia probe quadraret.

N O T A II.

Filiutii Doctrina de Ieiunio.

Filiutium, tanquam blasphemum, & hæreticum, hoc loco traducis, eo quod dixerit, eum ad jejunium non teneri, qui vel labore ob malum finem suscepto, vel alia sua culpa, talem infirmitatem, dispositionem, virium debilitationem contraxerit, ut sine gravissimo incommodo & periculo jejunare non possit; quamvis expresse dixerit eum peccare, si malo fine laboret in fraudem jejunii; * duplici videlicet peccato, primò ob turpe factum, quod ab eo ponitur, secundò ob appositam causam solvendi jejunii; licet deinde, si reverà, ut dixi, moraliter jejunare non potest, ad jejunium non teneatur. Auctores suos Filiutius citat.

Quid in hac doctrina tam nefandum & horrendum sit, quod tam acres declamationes postulet; reverà non video. Supponit enim Filiutius, pravum illum, tum laboris illiciti, tum fraudis intentæ affectum revocatum fuisse. Si enim remaneret, haud dubiè illa omissio jejunii ab illo vitaretur. Immò fieri potest, ut jam infirmus, in Sacramento Pœnitentiæ absolutionis gratiam acceperit, urgente scilicet necessitate: ut si quis ex duello, gravi vulnere accepto, & multo vi sanguinis effusa, decumbat: quis eum, amabò, quamvis sua culpa infirmum, jejunii lege non solvat? Non

* Pag. 109.

nega-

negari tamen, Ecclesiam iis, qui licito labore defatigantur, indulgentiorem esse debere; & in iis, qui sua culpa defatigantur, graviolem causam requiri, scilicet in pœnam: at posito, quod sit talis defatigatio, debilitatio, corporis infirmitas, ut infirmus jejunare non possit, nisi in probabiliissimum mortis, aut gravis morbi periculum incurrit, quis eum à jejunii lege immunem esse non dicat? si forte Jansenistas vestros excipiam, qui ut jam dixi, Pharisaïco more, aliis *onera importabilia* imponunt, eaque *digito suo* movere nolunt.

Quod attinet ad auctores pro hac sententia citatos, scilicet S. Antoninum, Sylvestrum, Medinam, Cajetanum, Angelum; Navarrum; expressa eorum loca imposturâ 8. legisti. Quid ergo tricaris, & miraris Jesuitarum frontem? quasi verò omnes eam corporis infirmitatem, seu dispositionem non intelligant, quæ jejunii impatiens sit. Quis ~~quis~~ eget, ab Ecclesia aliquid præcipiente supponi vires ad id exequendum necessarias? quis neget sceleratum peccatorem plus jejuniis egere, quamvis difficilius, quam alii jejuset? at si talis sit infirmitas, & virium lapsus, ut jejunare non possit, de hoc enim agitur; quis eum teneri dicat? sed tuas artes agnosco Willelme: hæc quæstio tibi parum curæ est: hoc prætexis nomine fraudem: Janseniana dogmata ubique defendis, licet de Jansenio ne cogitare quidem videri velis. Teneri nempe vis etiam eum, qui præceptum implere non potest: impotentia illa, quæ culpâ nostrâ contrahitur, à peccato nunquam liberat. Sic ignorantia juris naturalis, quam per peccatum contraximus, à culpâ non liberat. Agnoscis, ni fallor, nativum Jansenii vultum. Nihil affingo, immò nihil dico, quod rudis tyro non videat. Eò spectas: nempe res hujuscemodi
ad

ad probationem vestri erroris adducere soletis. Censura illa Lovaniensis suspecta est. Quàm infesta Jesuitis, quam addicta Bajo & Jansenio Academia illa hactenus fuerit, frustra reponerem; cum id neminem lateat. Nec Filiutius tam crudè loquitur: cur ejus verba non adduxisti, quæ tibi suggesta fuerant? nec ille quamlibet defatigationem intelligit, sed eam quæ maximam difficultatem pariat; eam nimirum, quæ ab implendo Ecclesiæ præcepto liberet. Vis hominem penitus exhaustum, & semimortuum jejunii lege teneri? Vah charitatem Pharisaicam!

N O T A I I I.

Baunii sententia, quæ Confessarium obligat ad pœnitentes absolvendos probabilem opinionem secutos.

HÆC series inculcata fuit, & pro ea tam multi auctores scripserunt, ut vel unus illorum quadraginta sex alios citet: supponunt autem, opinionem quam pœnitens sequitur, esse verè probabilem, ac proinde talem cui etiam Confessarius, si velit, adhærere possit, utpotè qui illam probabilem esse sciat, licèt alteri adhæreat. Si tamen Confessarius prædictam opinionem falsam esse evidenter cognoscat, nullo modo eam sequi potest. Et verò, si ex illa opinione pœnitentem absolvat, illam in hoc sequitur: igitur talis esse debet, quam in praxi tutò sequi possit: igitur certò probabilis, ne ipse cum dubia conscientia operetur. Porro si talis est, quis neget eum teneri illam amplecti, in gratiam pœnitentis, quem ex officio juvare tenetur? igitur & illud agere, quod commodè & licitè agere potest, ad juvan-

juvandum illum : igitur opinionem illam ad usum & praxim reducere , cum aliter pœnitentem hic & nunc juvare nequeat.

Hoc etiam loco , dum Andabatarum more pugnare videris , tuos errores multiplicas , seu veriùs iterum iterumque repetis. Vis enim nullam unquam opinionem falsam , quantumvis probabilem , à peccato immunem facere ; quod erroneum esse , jam supra demonstravi. Unde concludis , non posse pœnitentem ulla lege absolvi , cum præter peccati maculam , habeat erroris contumaciam. Sed heus tu Wendrocki : illa pœnitentis opinio , cum probabilis sit , non falsa modo , sed etiam vera esse potest : suppone igitur veram esse : Confessarius igitur , qui oppositam falsam sequitur , errat & peccat , si alteri , quæ vera est , non adhæreat. Quid ergo facto opus ? Confessarius suam veram putat , ita tamen , ut falsam esse posse sciat : item pœnitens suam : igitur eodem hic jure suam , quo ille suam sequitur. Videndum ergo , quid expediat , & fatius esse videatur. Quis neget fatius esse , pœnitentem absolvi , cum licitè absolvi queat , quam absolutionis beneficio privatum dimitti , & sic agi in desperationem ? Hæc reverà si capias Willelme , tuas nugas , erroresque tuos revocabis.

* Subnectis deinde varias opiniones de homicidio , de contractu *Moatra* , de calumnia , de duello ; quæ jam ab Apologistis vel omnino rejectæ sunt (nam innumera per calumniam affinxistis ,) vel ita explicatæ , adjunctis scilicet iis conditionibus & legibus , ut speculative saltem , si non practice probabiles censeantur , eo modo , quem breviter quidem , at satis perspicue descripsi suprà pagina 60.

Jam verò , quod aliqui dicant , licere aliquid , & non licere , id est , probabile esse licere , & probabile non licere ;

* Pag. III.

licere; probabiliter confessarium teneri, & probabiliter non teneri; mirum tibi accidit, & Dialectici personam induens, sic arguis: licet & non licet absolvere; igitur certò licet non absolvere; tenetur & non tenetur confessarius absolvere; igitur certò non tenetur. Novum sanè Dialecticæ genus: ex probabili certum efficit; immò, quod mirabilius est, ex duabus probabilibus oppositis & copulatis, alteram certam infers. Ab re personam Dialectici induis, qui tam ineptè & ridiculè illam sustines. Sic ergo melius ratiocinari posses, si tamen rationis patiens es, quæ in tanta perturbatione furoris, odii, & perversitatis vix locum habet: certum est, probabile esse, quod prædictus poenitens sit absolvendus; igitur certum est, tutum & honestum esse absolvere: & quia certum est, etiam probabile esse, quòd absolvendus non sit; ideo certum est, tutum & honestum esse, non absolvere; quia nulla lex certò obligat, nisi certa; igitur neutra pars oppositam damnat. Sed, inquires, Cajetanus, & alii non solum ex parte conscientiae, iudicium ultimum & practicum certum exigunt, verum etiam certam moraliter sententiam, quæ sit fundamentum conscientiae, negantque sufficere probabilem. Respondent aliqui, hanc opinionem falsam esse, vel, ad summum, probabilem non certam. Ego aliter respondeo, & ni fallor, utrique parti facio satis: nempe ultrò concedo, illud ultimum iudicium conscientiae, citrà ignorantiam invincibilem, deduci ex sententia certa, scilicet ex illo iudicio, quo iudico certò talem, vel talem sententiam certam esse, vel probabilem, vel probabiliorē: igitur licet supponatur opinio probabilis de tali vel tali objecto, supponitur tamen certitudo, id est, certum iudicium de prædicta probabilitate; quod est fundamentum conscientiae.

Quod

* Quod demùm subnectis de divino lumine, quo Confessarius à Deo illustratus, veritatem liquidò cognoscat; Calvinum olet, & interiorum illum spiritum, cui Hæretici divinæ veritatis notitiam acceptam referunt. Si nihil aliud, hoc satis animum tuum prodit. * *Pag. 112.*

N O T A I V.

De Joanne Sancio.

AGrè tulisti, quod Apologista Joannem Sancium eruditissimum Theologiæ Moralis Doctorem appellarit: tum quatuor ejusdem opiniones refert ex Diana; ac dicis, dignos esse Jesuitas, qui Sancium laudent. Vnius dictum omnibus attribuis; quo jure, divinare non possum. Prætereà eruditum esse, nemo profectò negaverit, nisi fortè, qui librum illius non legerit, sed tui similis apud Dianam paucos illius versus cursim oculis lustrarit. Omnes hujus auctoris opiniones defendendas non suscipio, * nec etiam Dianæ, aut Caramuelis, quia nonnullæ mihi probabiles esse non videntur, saltem in praxi: negari tamen non potest, quin eruditus sit & ingeniosus; quod nisi concedas, plus quam stolidus es. Nisi à sacra Indicis Romani Congregatione in prohibitorum album hic liber, ob aliquot assertiones, relatus esset; tibi auctor forem, ut illum apud illum, non apud Dianam legeres. Non rarò enim accidit, ut librorum coactores in iis exscribendis aliquando turpiter errent, ut is qui P. Amici objectionem pro ejusdem sententia traduxit & publicavit; & alius interrogationes, seu quæstiones Caramuelis, pro ratis ac fixis ejusdem decretis. Sed cum aded demissè de Sancio

* *Pag. 112.*

sentias

sentias, cur Romanam illam confixionem omisisti? nec enim tibi latere potuit. Verbo dicam; quia Romana est; &, quæ te pupugit, Roma placere nequit. Censuras Lovanienfes & Sorbonicas ad nauseam obtrudis & jactas, quia Jesuitis adversas; Romanas retices, quia Jansenistis, & hæreticis infestas.

N O T A V.

Quo Pacto Jesuitæ Patres revereantur.

VIS SS. Patres à Jesuitis parum admodum reverenter habitos fuisse; quia Reginaldus dixit, potiorē rationem habendam esse recentiorum scriptorum in iis, quæ ad mores & quæstiones morales pertinent; antiquorum verò in iis, * quæ ad Fidei dogmata spectant. Grande scelus, Willélme, propter quod etiam in Apologistam acriter invehctus es; sed si Patres pro antiquis illis accipiat, ut sensit Annatus in responsione ad Theologiam moralem, si pro aliis antiquis scriptoribus, qui Patres non sunt; quid inde concludis? Fallitur igitur Apologista, inquis; qui & negat, hæc verba in Cellotio reperiri, & antiquos illos à Reginaldo appellatos, alios à sanctis Patribus esse vult; cum tamen Annatus Patres in antiquioribus illis invenerit. Neuter sanè peccavit, cum uterque sensus in verba quadret, tum Reginaldi, tum Cellotii. Cum Patres ne nominent quidem; cur alios antiquiores, qui Patres non sunt, intelligere vetas? & cum etiam Patres antiquiores sint, cur Patres inter antiquos non recenseam? neuter igitur erravit; uterque rationabilem sensum exposuit. Quod autem illa verba, quæ Montaltius

* Pag. 113.

Cellotio affinxit, in Cellotio non legantur scilicet latinitate donata, sola locorum collatio demonstrat. Sed esto, Reginaldus ita censeat, Cellotius ita scribat. * Cùm in Morali Theologia non disputetur de certis morum regulis, quæ in libris Patrum habentur (has enim ut certas Theologi supponunt); sed de singularibus quæstionibus, quarum solutio, ut plurimum, ab aliquo textu aut Canone, aut Diplomate Pontificio petenda est; frustra apud SS. Patres solutionem illam investigarem, qui ante hujusmodi leges scripserunt. Adde casus particulares, quos apud SS. Patres non invenies. Nullum igitur piaculum, nullum scelus fuit, apud recentiores ea exquirere, quæ ipsi discussissent; non verò apud SS. Patres, qui omiserunt.

Cæterum Apologista luculentis exemplis ostendit, quàm versati essent Jesuitæ in doctrina Patrum: Fronto, Sirmundus, Petavius, Turrianus indefesso studio Patrum volumina triverunt. Quid Suarez, Vasquez, Ruiz, Bellarminus, Toletus; quid Theophilus Rainaudus, Annatus, Martinon, Gretserus, Serrarius, quid alii ferè innumeri hac in parte præstiterint; orbi Christiano compertum est. Quid porrò Augustini, Chrysostomi, Gregorii nomina desideras in Filiutio & Reginaldo, in iis quæstionibus, quas agitant de Simonia, de Irregularitate, de Censuris, de Contractibus, Impedimentis matrimonij, ritu & usu Sacramentorum, aliisque hujusmodi? apage quæso istas nugas. Sed mirabilis es: sugillas Reginaldum & Filiutium, quod rariora Patrum loca exscribant, & inscitia tribuis: Baunium quoque acriter perstringis, quod multa & frequentia adducat, ad inanem, inquis, doctrinæ ostentationem. Est sanè quòd te bilinguem vocem; qui carpis

in uno, quod desideras in altero. Baunius tamen eodumtaxat nomine, hac in re scilicet, displicuit, quod ad dispositionem Sacrae Communioni necessario præmittendam, illa omnia non postulet; quæ Arnaldus vester, quasi ex Tripode, Janseniano plenus Apolline, Christianæ Reip. annuntiavit. Frustra demùm carpis miserum illum & tardum Apologistam, eumque in facetorum hominum rifum incurrisse dicis, * *ô imitatores servum pecus*; quod aggestis hæreticorum nominibus, Montaltium voluerit imitari. Tu facetos homines, histriones scilicet & scurras Apologistæ opponis: ego istis sapientissimos & religiosissimos opponere possem, qui lepidam illam Apologistæ responsionem valde probarunt. Scurra vester multa nomina Casuistarum, Germanorum præsertim, & Hispanorum collegerat; ut Villalobos, Coninck, Llamas, Achokier, Dealkofer, Delacruz, Veracruz, Ugolin, Tamburin, Fernandez, Martinez, &c. & insulsè quærebat perterrefactus, utrùm illi Christiani essent: Apologista, ut *stulto secundum ejus stultitiam* responderet, hæc alia nomina congeffit, Luther, Usher, Bucer, Tailer, Keiser, Groper, Tamber, Wittaker, Herman, Tilleman, Calagan, Hus, Thorp, Vrigth, Hork, Schuch, Crau, Whyght, Esch, Hall, Hun, Fryth, Hesch, Philpot, Testuvot, Jansen, Horden, Hitten, Sussen, Houvenden, Zanchius, Brandius, Scharpius, & interrogabat, utrùm hi, quos hæretici pro suis auctoribus & Martyribus agnoscunt, reverà Christiani essent. Longè meliùs interroganti responderes Wilhelme, si diceres ingenuè, Christianos quidem esse, at non Catholicos, eos tamen Jansenio vestro satis notos & familiares; quorum lectione multum ille profecit, & cuncta fere, quæ in illo grandi vo-

lumine habet, ex iis puris putis fontibus hausit, ut P. Deschamps luculentissimis testimoniis allatis collatisque locis feliciter demonstravit. Parum abfuit, quin nomen tuum, Wendrocki, attexerem. Probeinus an quadret, Hork, Wrigth, Whyght, Wendrock: quàm bene sonat!

In sextam Epistolam.

N O T A I.

EXcusas Montaltii ignorantiam ab Apologista impost. 25. ita demonstratam, ut luce meridiana clarior evaserit. * Fateri ergo debueras, & hoc quaecunque pœnitentiæ publicæ, quæ vobis magnopere placet, specimen edere; fateri, inquam, ultrò debueras, Montaltium ignorasse, quid Assassini & Proditoris nomen apud Canonistas significet, quatenus scilicet ad Censuras Ecclesiasticas contrahendas ab iis refertur: aut si hominem satis ignarum excusare velles, id satis erat dixisse, in Summistis, Casuistis, Canonistis & Theologis eum parum versatum esse; vacasse dumtaxat lectioni SS. Patrum, apud quos hæc futilia invenire non potuit. Si hæc ingenuè dixisses, esset, quod sinceritatem tuam saltem laudarem, cum nec prudentiam, nec pietatem, nec sanam doctrinam in te quisquam laudare queat. Publicam illam pœnitentiam, quam misellis hominibus, qui vestro regimini se credunt, severè imponitis, nullatenus in vobis probare vultis; non estis *sicut ceteri hominum*, scilicet, ut Jesuitæ, Casuistæ, homicidæ, calumniatores, usurarii, Simoniaci: omnia Pharisaica aptè in vos quadrant; hoc unum dumtaxat omittitis *jejuno bis in Sabatho*. Sed bonus sum, qui vobis pœnitentiam & confes-

* Pag. 130.